

Selittämätön on ystävämme

*Some people think little girls should be seen
and not heard, but I say... Oh bondage! Up
yours!*
(X-Ray Spex, 1977)

Pussy Riotin viimetälviset yllätysesiiintymiset Moskovan pyhimmillä julkisilla paikoilla ja niistä koostetut viisi netissä julkaistua musiikkivideota herättivät samantapaisia epäuskoisia reaktioita kuin 1970-luvulla, kun Johnny Rotenin mielipuolen hahmo ilmaantui lännen tv-ruutujen kotialttareille Sex Pistolsin futuristisen äänivallin säestyksellä: Miten tämä voi olla mahdollista? Mistä ihmeestä on kyse? Useat kommentaattorit ovatkin panneet merkille, että Pussy Riotin esiintymiset olivat nimenomaan ”ihmeen” tai ”ilmestyksen” kaltaisia. Anarkistit ja aktivistitaiteilijat olivat toki jo vuosikausia esittäneet samoja ajatuksia kuin Pussy Riot sanoituksissaan, varsinkin päävastustajastaan Putinista ja hänen vallan vertikaalistaan. Kansalliseen tietoisuuteen nousemiseen vaadittiin kuitenkin muuta: provokatiivinen sekoitus aatteita ja ilmaisukeinoja, jolle ei löytynyt valmista selitysmallia ja luokittelua.

Varsin yleisen käsityksen mukaan laaja yleisö kiinnitti Pussy Riotiin huomiota vasta Kristus Vapahtajan katedraalissa esitetystä ”punk-rukouksesta” tehdyn videon ja sen viranomaisissa herättämän reaktion jälkeen. Nettiä hieman selaamalla selviää kuitenkin, että jo sitä edeltänyt, Punaisella torilla kuukautta aiemmin kuvattu *Putin zassal* (Putinilla meni

kuset housuun) keräsi muutamassa päivässä satojatuhansia katsojia ja faneja. Jos yrittää miettiä syitä sen tehoon, voi olla paikallaan ottaa esiin ranskalaisten 1950–60-lukujen situationistien avantgarde-liike ja sen avainkäsitteet rekuperatio ja *détournement*, joka on joskus suomennettu ”detournaamiseksi”. Situationistikirjallisuutta on venäjännetty viime vuosina, ja Pussy Riot on ohimennen maininnutkin situationistit yhtenä vaikutteistaan.

Neuvostoliiton aikana punkkia tukahdutettiin jopa pakkokeinoin, ja sen kulttuurista merkitystä käänteentekevänä sukupolvikokemuksena vastasi siellä pikemmin 80-luvun neuvostorock, jonka esittämä kritiikki rekuperoitiin – tuotteistettiin – jo perestroikan loppupuolella. Uudella Venäjällä punk kasvoi laajaksi alakulttuuriksi, joka neuvostorockista poiketen jäi yhdeksi näkymättömäksi ja eristäytyneeksi alakulttuuriksi muiden joukossa. Kaiken muun neuvostoliittolaisen ja venäläisen punkin yläpuolelle kohoaa yhä vuonna 2008 kuollut Jegor Letov, hänen Graždanskaja oborona -yhtyeensä ja sen vaiheilla toiminut siperialainen punk-scene. Niiden kohdalla on helppo nähdä yhtäläisyyksiä Pussy Riotiin. Letov rikkoi alatyylisellä sanastollaan neuvostoajan tabuja. Hänen musiikkinsa oli usein korostetun kömpelöä, suoranaisten korvapuusti kaikenlaiselle hifismille ja professionaalisuudelle. Letov oli myös kiinnostunut 1900-luvun alun järjestäjäisestä runoudesta, ja hänen tunnetuimpiin kappaleisiinsa kuuluu futuristi Aleksei Krutšonyhin runoon perustuva

Posvjaštšeniĵe Krutšonyh.

Ensi katsomalta, etenkin nimenomaan visuaalisessa ilmaisussaan materiaali, jonka kivettyneitä merkityksiä Pussy Riot pakottaa liikkeeseen eli detournaa, on kuitenkin aivan muualta peräisin, eikä ryhmä tietääkseni ole maininnut venäläistä punkkia sanallakaan lukemattomissa haastatteluissaan, neuvostorockista puhumattaakaan. Videoiden karikatyyrimäinen kapinarock-mimiikka ja räikeät värit muistuttavat ennen kaikkea kapitalismin ajan musiikkivideoiden ja mainosten estetiikasta, jota on vielä kiihdytetty futuristiseen vauhtiin hysteerisen kiihkeällä editoinnilla. Toinen muodollinen innovaatio on usean vuorottelevan laulajan käyttäminen, joka alleviivaa heidän ”horizontaalista”, anti-autori-taarista anonyymiyttään. *Putin zassal* -kappaleessa voi erottaa peräti viisi eri laulajaa. Näistä vain kaksi kuulostavat edes punkin perinteen puitteissa teknisesti taitavilta äänenkäyttäjiltä, loput siltä kuin laulaisivat punkkia ensi kertaa elämässään. Kaikki tämä on kuin pienoismalli moskovalaisesta oppositioliikehännästä. Kömpelyys, tai toisesta näkökulmasta persoonallisuus, lähentää Pussy Riotia myös alkuperäisen englantilaisen punkin alkuvaiheisiin, joissa oli mukana paljon naisia, usein bändien pääosissa, kuten The Slitsissä ja X-Ray Spexissä.

Englantilaisen punkin taustaa situationistiliikkeessä – joka puolestaan otti oppia 1900-luvun alun dadaisteista ja keskiaikaisista harhaoppisista lahkoista – on usein haluttu vähätellä niin Johnny Rottenin ja kumppaneiden kuin punkin kommentaattoreiden taholta. Osittain se selittyy sillä, että punk-perinteen vaalijat ovat halunneet pitää etäisyyttä avantgardeen rekuperoituneena ja kanonisoituna museoesineenä, osittain sillä, että punk halusi esittää itsensä tyhjästä syntyneenä ”vuotena nolla” – kunnon avantgarde-liikkeen tavoin. Venäjällä tätä ongelmaa ei ole ollut. Heti kun Pussy Riotin jäseniä pidätettiin maaliskuussa 2012, heitä alettiin sovittaa vastaavanlaiseen, vuosisatojen taakse ulottuvaan kulttuurihistorialliseen jatkumoon, usein yrityksenä legitimoida heidät niin oikeuslaitoksen kuin opposition omissakin silmissä.

Pussy Riotia on verrattu esimerkiksi *skomo-roheihin*, keskiaikaisiin ilveilijöihin. On vedottu jopa siihen, että Kristus Vapahtajan katedraalin esitys tapahtui laskiaisviikolla, jolloin vanhan perinteen mukaan kirkoissa on lupa tehdä erilaisia karnevalistisia tempauksia. Toinen vertailukohta ovat olleet venäläiseen ortodoksisuuteen kuuluvat *jurodivyyt*, ”Kristuksen tähden houkat”, joiden joukossa oli runsaasti naisia. Eri aikojen tsaarit pelkäsivät rivoja, kaduilla oudoissa asuissa sekoilevia ja vallanpitäjiä solvaavia pyhiä hulluja, jotka nauttivat rahvaan arvostusta. Kirkko kuitenkin kanonisoi heistä harvat ja valitut – kovemman linjan tsaarit ja patriarkat taas vainosivat ”volehulluja” (*lžejuridovyĵi*).

Myös 1900-luvun alun venäläinen avantgarde on otettu esiin yhdeksi koordinaatiksi. Esimerkiksi Mihail Jampolski tulkitsee *Novoje vremja* -lehdessä Pussy Riotin asujen viittaavan Kazimir Malevitšin maalausten ihmishahmoihin, mutta ryhmän keulakuvaksi noussut Nadežda Tolokonnikova nosti itse Daniil Harmsin, Aleksandr Vvedenskin ja kumppaneiden OBERIU-ryhmän Pussy Riotin taiteellisiksi esikuviksi heidän oikeudenkäyntinsä päätöspuheenvuorossaan: ”Pussy Riot kuuluu Vvedenskin oppilapsiin ja perillisiin. Hänen ’huonon riiminsä’ periaate on meille hyvin läheinen: ’Joskus mieleen tulee kaksi riimiä, hyvä ja huono, ja valitsen niistä huonon: se on oikea.’ [...] Jouduttuaan vainojen kohteeksi Vvedenski kirjoitti vuonna 1937: ’Käsittämätön miellyttää meitä, selittämätön on ystävämme.’”

A n t o n N i k k i l ä

Kirjoittaja on helsinkiläinen muusikko ja kääntäjä.